

Društvo Oljkarjev Slovenske Istre

OLJKA

Glasiilo Društva oljkarjev Slovenske Istre

Letnik X. št.1/2002

“SCUSI, LEI É VERGINE” ali EKSTRA DEVIŠKO OLJČNO OLJE

Na zgornje vprašanje je skušal najti odgovor novinar Radio televizije Italije, Bernardo Iovene. V dobro uro trajajoči oddaji, ki je bila 10. marca na tretjem programu RAI, se je sprehodil od oljčnega nasada v Toskani, na Gardi, Pulji, Liguriji. Zanimivi sogovorniki, ki so bili iz vrst pridelovalcev, delavcev v nasadih, gospodinj, ki so kupovale olje v supermarketih, lastnikov blagovnih znamk in strokovnjakov s področja kemije, so nam dali pestrost odgovorov, ki jih v določeni meri mirno primerjamo z našim stanjem.

Pridelovalci iz Toskane, Garde in Ligurije so zagovarjali pravočasno obiranje plodov z dreves, takojšnjo predelavo in primerno skladiščenje oljčnega olja. Visoki stroški delovne sile za obiranje (okoli 60 evrov na dan/delavca), in količina iztisnjene olja prinese od 5 do 6 evrov/liter oljčnega olja samo za stroške obiranja. Poseben primer pa je A. Nember kmetija “Il Paradiso lago di Garda”, ki ima na trgu stekleničko 0,25 litra po 14,36 evra (1 liter je 57,44 evrov oziroma približno 12.800 SIT). Druga skrajnost pa so pridelovalci iz južne Italije, kjer plačujejo delovno silo za 50 odstotkov nižje in cena oljčnega olja se giblje okoli 14 evrov za liter oljčnega olja. Pridelovalci ugotavljajo, da je razlika v ceni med ekstra deviškim in lampante oljem majhna.

Po svoje je bil zanimiv odgovor odgovornega za kakovost olja znamke Sasso, M. Scoccia, ki je podal, da je

njihovo oljčno olje mešanica rafiniranega oljčnega in ekstra deviškega oljčnega olja. Na vprašanje koliko ekstra deviškega oljčnega olja se primeša rafiniranemu, pa je opredelil, da je nekje med 5 in 50 odstotkov. Iz tega sledi logično razmerje, ki se odraža v ceni na polici.

Tako v Italiji, kako pa v Sloveniji? Dejstva, da smo sposobni v Slovenskih oljčnikih pridelati odlično osnovo za kakovostno oljčno olje, da imamo tehnologijo (torkle), ki hladno stisnejo (predelajo) plodove v deviško oljčno olje in da imamo stroko, ki nas spremlja v vseh fazah proizvodnje, se zgodba o našem uspehu konča v domači kleti. Res je, da so potrošniki spoznali prednosti Slovenskega oljčnega olja. Osveščenost po zdravem načinu prehrane premaga še tisti zadnji dvom in pripravljenost plačati liter Slovenskega oljčnega olja po 2000 - 2500 SIT/liter. Da je temu tako, govorijo dejstva, da v večini kletih oljčno olje najde kupca takoj ko je stisnjeno ali prve dni decembra. Kupci na domu, so prepričani, da so od pridelovalca prevzeli ekstra deviško oljčno olje. Ali je res tako? Ker poznamo metode vrednotenja oljčnega olja, lahko z gotovostjo trdimo, da brez predhodnih analiz (organoleptične in kemijske) ne moremo govoriti o kakovosti oljčnega olja. Lahko predvidevamo (iz izkušenj prejšnjih let, našim delom v nasadu, načinu predelave...), da je oljčno olje vrhunsko (ekstra deviško). Da bi bila naša predvidevanja točna in s tem varnost potrošnika (naših odjemalcev) zagotovljena, pa je odvisno od naše pripravljenosti, da damo oljčno olje v ocenjevanje in se tudi na tak način prepričamo, da smo na pravi poti.

Res, da so stroški ocene vzorca oljčnega olja visoki ter se za »nekaj«sto litrov oljčnega olja na enoto ne pokrijejo. Sama po sebi se ponuja rešitev zmanjševanja stroškov, ki je v tem, da se je potrebno na področju trženja oljčnega olja združevati. Primer skupine OLEUM NOSTRUM potrjuje trditev, da lahko potrošniku ponudimo Slovensko vrhunsko ekstra deviško oljčno olje v primerni embalaži in ceni. Za primer oljkarjev združenih v OLEUM NOSTRUM je lastna cena stekleničke 0,25 litra 6 evra (cena je usklajena tudi s pridelovalci OLEUM NOSTRUM iz Italije in Francije).

Danilo Markočič
Predsednik DOSI

Spletna stran Inštituta za mediteransko kmetijstvo in oljkarstvo pri ZRS Koper

doc.dr. Tom Levanič, predstojnik inštituta ZRS Koper, Garibaldijeva 18, 6000 Koper in GIS, Večna pot 2, 1000 Ljubljana

Poleti leta 2001 smo na Znanstveno raziskovalnem središču R Slovenije v Kopru izvedli manjšo organizacijsko prestrukturiranje in znotraj ZRS Koper ustanovili tri inštitute. Eden izmed njih je tudi Inštitut za mediteransko kmetijstvo in oljkarstvo, ki smiselno nadaljuje raziskovalno, strokovno in svetovalno delo na področju mediteranskega kmetijstva in oljkarstva. V sklopu nove organizacije ZRS Koper smo se predstojniki inštitutov zavezali, da bomo dejavnosti in aktivnosti inštitutov predstavili tudi na spletnih straneh Znanstveno raziskovalnega središča.

Namen predstavitve ni statična spletna stran, ki bi "enkrat za vselej" rešila problem predstavitve inštituta temveč spletna stran, ki bi bila dinamična in aktualna, ki bi posredovala zanimivosti, bila poučna in informativna ter naj bi nudila primerne kvalitetne informacije tudi neposrednim proizvajalcem, zainteresirani strokovni javnosti, učencem, dijakom in študentom.

Spletna stran Inštituta za mediteransko kmetijstvo in oljkarstvo (IMKO) je del spletne strani ZRS Koper. Najdemo jo na naslovu: <http://www.zrs-kp.si/oljkarstvo/olea.html>. Spletna stran je zasnovana v moderni spletni tehniki in, upamo, tudi v slogu, ki je gledljiv in všečen.

Premikanje po spletnih straneh je preprosto. Na levi strani okna spletnega brskalnika je navigacijska vrstica, kjer so vedno prikazane možne izbire (Slika 1). S klikom na eno od njih se nam prikaže zahtevana vsebina.

Spletna stran je organizirana v treh sklopih tako, da nam nudi osnovne informacije o zgodovini razširjanja oljke, o oljki v mitologiji, o botaničnih posebnostih oljke in zgradbi lesa. V

drugi sklop spadajo podatki o oljčnem olju in zanimivostih povezanih z njim, narejen je tudi spisek aktivnih torkel v letu 2001, pripravljamo pa tudi slikovni material in karto lokacij najlepših oljčnikov slovenske Istre (z vidika krajinsko estetske vrednosti ne produkcije!). V ta sklop spada tudi rubrika pogosto zastavljena vprašanja. Tu skušamo odgovoriti na vprašanja o oljčnem olju, hranjenju oljk in kakovostni pridelavi in predelavi. Želimo pa tudi vključiti vprašanja in odgovore na temo zaščite oljk, obrezovanja in kako ravnati v primeru pozebe. Kjer se le da smo vključili tudi slikovni material, ki je po velikosti in obsegu prilagojen počasnim do srednje hitrim spletnim povezavam.

V tretji sklop spletne strani sodijo podatki o zaposlenih na Inštitutu, poslanstvu in dejavnosti inštituta in o projektih, ki v tem trenutku tečejo na

inštitutu. S primerno oblikovanimi kontaktnimi naslovi želimo vzpodbuditi obiskovalce spletne strani, da stopijo z nami v kontakt in nam sporočijo svoje želje, pripombe in morebitne težave.

Pri predstavitvi tekočih in preteklih projektov želimo predvsem predstaviti kaj na projektih delamo, kakšne so najpomembnejše ugotovitve in katere ugotovitve so pomembne za neposredne proizvajalce.

S predstavitvijo poslanstva IMKO želimo opozoriti strokovno javnost in širšo skupnost, da inštitut obstaja, da delamo za dobro slovenskega oljkarstva in da je naš namen prenesti spoznanja raziskav v neposredno rabo in uporabo.

Dolgoročno si želimo, da bi spletna stran IMKO postala zbirališče informacij o oljki in oljkarstvu slovenske Istre.

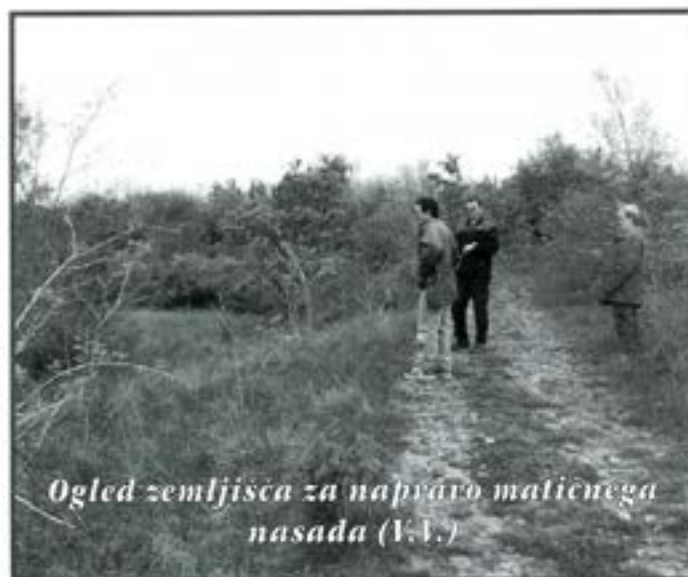
Slika 1: Pridarna stran Inštituta za mediteransko kmetijstvo in oljkarstvo. Po spletni strani se premikamo tako, da z miško kliknemo na povezavah, ki so v navigacijski vrstici.

Delo Centra za oljkarstvo

Viljanka VESEL, univ.dipl.ing.agr.- vodja Centra za oljkarstvo, KGZS-Zavod GO, tel.: 631 32 32/ E-mail: viljanka.vesel@siol.net

Od 1997 leta, ko so trije župani obalnih občin, Ministrstvo za znanost in tehnologijo, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Znanstveno raziskovalno središče (ZRS) Koper ter Društvo oljkarjev Slovenske Istre podpisali »Pismo o nameri za ustanovitev raziskovalne enote za sredozemske kulture v kmetijstvu in oljkarstvu, je minilo kar nekaj let. Med tem časom se je marsikaj dogajalo, zgodilo pa se je naslednje: Ustanovljen je bil Center za oljkarstvo s sedežem v Kopru pod okriljem Kmetijsko gozdarskega zavoda Nova Gorica in Inštitut za mediteransko kmetijstvo in oljkarstvo pri Znanstveno raziskovalnem središču Koper.

Na žalost ali na veselje smo namesto enega inštituta ali centra dobili dva. Tako ugotovljamo, da bodo svetovanje opravljali dosedanja kmetijski svetovalci Kmetijske svetovalne službe Koper v okviru KGZ Nova Gorica pa tudi uslužbenci ZRS Koper. Strokovno delo bo ravno tako potekalo v Centru za oljkarstvo v okviru KGZ Nova Gorica in ZRS Koper. Izgleda, da bo samo raziskovanje potekalo zaenkrat samo v ZRS Koper, ne pa tudi v KGZ Nova Gorica.

Ogled zemljišča za napravo maticnega nasada (V.V.)

Kje in kdo smo? – Kaj je Center?

Ko so se 2000 na MKGP odločili, da bo Center za oljkarstvo pod okriljem KGZ Nova Gorica, smo na zavodu zaposlili vodjo "Centra". Izkazalo se je, da je en človek za izvajanje nalog premalo, zato naj bi v letošnjem letu zaposlili še enega. V okviru programov (preko MKGP) "Center" postopoma primerno opremljamo. V lanskem maju smo v prostorih KZ Agraria Koper dobili svojo pisarno in jo primerno opremili s pohištvo in računalnikom.

Za izvajanje strokovnih nalog smo dobili tudi prevozno sredstvo, digitalni fotoaparati, tehtnice za tehtanje pridelka in izvajanje poskusov. Začeli smo z opremljanjem tehnološkega laboratorija, kjer je laboratorijska oljarna, hladilnik in zamrzovalna omara za shranjevanje vzorcev ter grelci za oljčno oje.

Petletni program Centra za oljkarstvo

V okviru Centra za oljkarstvo naj bi po prvotnih planih opravljali strokovne naloge, ki niso svetovalne, pa tudi ne čisto raziskovalne. Tu naj bi se izvajali manjši aplikativni poskusi, katerih rezultati naj bi se preko kmetijske svetovalne službe direktno prenašali do pridelovalcev. V lanskem letu smo pripravili petletni program dela (strokovni in finančni), ki obsega naslednje naloge:

Introdukcija in matični nasadi:

- Introdukcija
- Vzgoja novih sort in klonov
- Ureditev novega matičnega nasada

Novi tehnologije pri razmnoževanju sadik

- Poskus ukoreninjenja potaknjencev
- Poskus z različnimi substrati pri fazi utrjevanja sadik
- Poskus z različnimi substrati pri vzgoji sadik

Novi tehnologije v nasadu

- Zastavitev poskusa z različnimi podlagami
- Poskus foliarnega gnojenja oljk
- Poskus talnega gnojenja oljk
- Vpliv obrezovanja v mladem nasadu na pridelek olja
- Vpliv namakanja na pridelek in kakovost olja
- Poskus varstva pred oljčno muho (klasično, integrirano, ekološko)
- Poskus varstva pred oljčnim moljem (klasično, integrirano, ekološko)
- Poskus varstva pred oljčnim medičem (klasično, integrirano, ekološko)

Novi tehnologije povezane z analizami oljčnega olja

- Vpliv časa obiranja na oljevitost
- Vpliv časa obiranja na kakovost oljčnega olja
- Spremljanje kakovosti oljčnega olja s kislino stopnjo
- Spremljanje kakovosti oljčnega olja s senzorično in kemijsko analizo

- Vpliv shranjevanja oljk na kakovost oljčnega olja
- Vpliv predelave in hranjenja oljčnega olja na kakovost
- Pridobivanje vzorcev oljčnega olja za potrebe razvojnih nalog

Spremljajoče dejavnosti

Sodelovanje pri CRP projektu v sodelovanju s Kmetijskim inštitutom Slovenije:

Ugotavljanje vzrokov nizkih povprečnih pridelkov oljk v Slovenski Istri

Zgoraj navedeni program je Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS potrdilo 24.10.2001, vendar samo pisni, ne pa tudi finančni del. V začetku lanskega leta, ko naj bi začeli z zastavljanjem posameznih nalog v okviru programa, seveda še ni bil potrjen ne večletni pa tudi ne enoletni program dela. V prvi polovici leta smo delali po začasnih trimesečnih programih, kar seveda ni omogočalo nobenega planiranja in zastavitve poskusov.

Zbiranje starih sort (V.V.)

Enoletni program dela za leto 2001...

...je bil na MKGP sprejet konec oktobra 2001 in je zajemal naslednje naloge:

- vzdrževanje introdukcijskega oziroma kolekcijskega nasada
- zbiranje sadilnega materiala za postavitve novega kolekcijskega nasada
- postavitve novega matičnega nasada Istrske belice
- spremljanje vpliva časa obiranja na vsebnost olja v plodovih
- ostale spremljajoče dejavnosti:

- organizacijsko delo, programi, poročila
- vodenje evidenc, sodelovanje pri vzpostavitvi registra oljčnikov
- lastno izobraževanje, izpopolnjevanje, tečaji
- priprava demonstracij, predavanj, tečajev, člankov, referatov... (Seznanjanje z izvajanjem aplikativnih poskusov in izsledki)
- sodelovanje pri projektih (Oleum nostrum, označba porekla blaga, projekti COL...)
- sodelovanje v odboru za oljkarstvo pri KGZS, nacionalnem odboru za oljkarstvo...
- povezovanje z drugimi inštitucijami (fakultetami, KIS, Centri, svetovalci, raziskovalci,...)

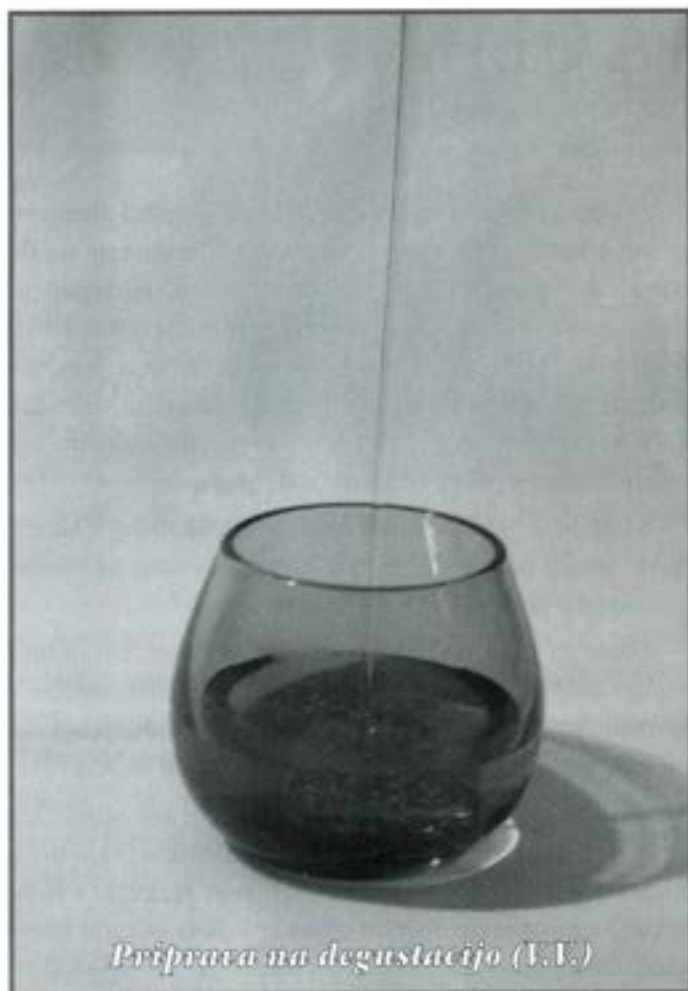
Program strokovnih nalog za leto 2001 - KIS

Delo strokovnih nalog "Centra" se deli na dva dela. Del nalog iz zastavljenega programa financira Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano direktno (po zgoraj navedenem programu), del pa preko strokovnih nalog Kmetijskega inštituta Slovenije (za vse sadne vrste pokriva KIS introdukcijo, selekcijo...). Tudi pri podpisu pogodbe s KIS smo morali počakati do konca novembra, ko so bile oljke že skoraj obrane. Program strokovnih nalog obsega naslednje:

- spremljanje 25 sort v introdukcijskem nasadu v Strunjanu (fenološko, pojav bolezni in škodljivcev, ocena rodnosti in rasti, pridelka,...),
- inventarizacija, odkrivanje in determinacija sort (opisovanje po sistemu UPOV), s ciljem osnovnega izbora klonskih kandidatov in s posebnim poudarkom na sorti Istrska belica,
- sodelovanje pri dokončni izdelavi metodike dela za postopke osnovne selekcije,
- sodelovanje pri izdelavi deskriptorjev za botanično opisovanje oljk,
- selekcija.

Enoletni program dela za leto 2002...

...smo prvič pripravili v sredini januarja in ga predstavili skupaj z ostalimi centri na MKGP. Ker je država namenila premalo sredstev za delovanje centrov, smo morali programe precej okrniti. Na sestanku so nam predstavniki MKGP povedali, da so bili prvotno centri namenjeni samo vzdrževanju matičnih rastlin in preskrbi z izhodiščnim materialom za razmnoževanje, kasneje pa so postali poligoni za izvajanje poskusov, ker so finančna sredstva to omogočala. Z zmanjševanjem sredstev za centre naj bi

Priprava na degustacijo (V.V.)

ponovno prešli na prvotno zastavljene naloge. Na podlagi razgovorov na MKGP je bil pripravljen naslednji program za leto 2002:

- vzdrževanje introdukcijskega oziroma kolekcijskega nasada,
- zbiranje sadilnega materiala za postavitev novega kolekcijskega nasada,
- oskrba matičnega nasada Istrske belice,
- priprava sadik za preizkušanje vpliva podlag na rast in rodnost,
- spremljanje vpliva časa obiranja na vsebnost olja v plodovih pri dveh sortah,
- spremljanje kakovosti olja dveh sort pri različnem času obiranja,
- vpliv shranjevanja dveh sort oljk na kakovost oljčnega olja,
- pridobivanje vzorcev olja (laboratorijska oljarna) za potrebe strokovnih nalog,
- ostale spremljajoče dejavnosti (poleg naštetih iz leta 2001 naj bi vključili tudi sodelovanje pri vzpostavitvi registra pridelovalcev in predelovalcev oljčnega olja).

Razen nekaj sporočil, da je potrebno ponovno okrniti programe zaradi ponovnega zmanjšanja sredstev namenjenih centrom in zadnjega sporočila, naj zaenkrat ne spreminjamo programov še nismo dobili iz MKGP nobenega odgovora - program torej še ni potrjen!

Nov matični nasad (V.V.)

IZ VARSTVA OLJK

Matjaž Jančar, univ. dipl. ing. agr., spec. za varstvo rastlin, KGZS Zavod GO

RAZMIŠLJANJE O MOŽNIH TEŽAVAH PRI INTENZIFIKACIJI PROIZVODJE OLJK S STALIŠČA VARSTVA RASTLIN

Kakšno oljkarstvo želimo, oziroma do kakšne meje se še spleča intenzivirati proizvodjo oljk? Oljka je po genetski danosti sicer zelo skromna rastlina, ki odlično prenaša celo zelo sušne razmere, vendar tudi zelo dobro reagira na vodo in gnojenje. To se odraža z večjimi pridelki. Tudi glede varstva je pri normalni oskrbi zelo skromna v primerjavi z drugimi sadnimi vrstami.

Odgovor na zgoraj zastavljeno vprašanje je, **razumno oljkarstvo** z dobrimi pridelki, ki pa jih ne gre dosegati na račun:

- pretirane obdelave tal in pretiranega gnojenja z mineralnimi gnojili, posebno pozornost velja posvetiti prevelikim odmerkom dušika;
- sadnjo oljk na zanjo prebogatih tleh ter
- pregosto sadnjo, ki vpliva na slabšo osvetlitev, sicer »sonca željne« rastline, ter tudi na slabšo prevetrenost nasada.

Naštel sem le nekaj, po mojem mnenju bistvenih težav, ki se lahko oziroma so se tudi pri nas že pričele pojavljati. Vse opisane pomankljivosti so navadno povezane z večjim pojavom škodljivih organizmov v oljčnikih kot sta bolezen pavje oko in kapar oljčni medič, z vsemi negativnimi vplivi na rodnost in okolje (vedno večja potreba po ukrepanju s fitofarmaceutskimi sredstvi).

V nasprotju s prej omenjenim se lahko z ustreznimi ukrepi izognemo težavam. Bistvo vsekakor predstavlja vzposavitev naravnega ravnovesja. Take rešitve ponujata integriran in **ekološki način pridelave oljk**, ki ga finančno podpira tudi država in nekatere občine. Pri ekološki pridelavi oljk sicer ostajajo nekateri pomisleki glede varstva oljk pred najpomembnejšo škodljivko oljk oljčno muho, vendar poskušamo tudi v tej smeri najti ustrezno rešitev. Razveseljivo je, da se vse več oljkarjev zanima in vključuje v integrirano in tudi ekološko pridelavo oljk. Upajmo, da gre pri teh odločitvah za osveščenost do varovanja okolja in potrošnika in ne samo zaradi finančne spodbude, ki jo dobi pridelovalec zaradi okolju prijaznejšega načina pridelave.

Slovenska Istra predstavlja biotsko zelo pestro območje, že sama konfiguracija terena onemogoča formiranje večjih oljčnih kompleksov, ki bi negativno vplivali na izgled in onesnaženje krajine. Tudi znotraj samih nasadov lahko poskrbimo za biološko raznovrstnost in sicer s tem, da vzdržujemo ekološke niše (brežine teras in obrobja oljčnikov), kakor tudi z naravno zatratitvijo oljčnikov, za katero imamo ugodne pedoklimatske pogoje.

S tem bi se lahko izognili mnogim problemom, s katerimi se zaradi napak storjenih v preteklosti srečujejo veliki pridelovalci oljk.

Glede na našo »majhnost« imamo možnost, čas in tudi znanje, da dvignemo naše oljkarstvo na visok nivo ravnovesja med donosnostjo in kakovostjo, varstvom okolja in ohranitvijo biološke raznovrstnosti ter izgleda krajine.

Oljkarstvo lahko tako obravnavamo tudi kot »življenski slog« pri katerem ni bistvena le pridobitna dejavnost, ampak predvsem gibanje in delo na čistem zraku, ki v kombinaciji s pridelanim oljčnim oljem omogoča oljkarju zdrav način življenja.

OLJČNI MEDIČ

Že v lanski marčevski številki Oljke smo več prostora namenili najpomembnejšemu kaparju na oljkah, oljčnemu mediču (*Saissetia oleae*), kot potencialno nevarnem škodljivcu za leto 2001. Vzrok za tako predpostavko je bila vsekakor izredno mila lanska zima, ki je omogočila, da je škodljivec preživel v okuženih oljčnikih v veliko večjem številu in tudi v razvojnih stadijih, ki sicer navadno »normalno« hladne zime ne preživijo. Predpostavka se je izkazala za pravilno, saj so bili tudi v nadaljevanju lanskega leta izpolnjeni »zunanji« (vremenski pogoji) in »notranji« pogoji, na katere lahko vplivamo sami (izbira lege in tal oljčnika, obilno gnojenje, gostota sajenja, rez ...), tako da se je kapar na nekaterih lokacijah zelo namnožil in se razširil na bližnje oljčnike. Pri širitvi kaparja na krajših razdaljah sodelujejo žuželke in ptiči.

O škodljivcu je bilo sicer veliko napisanega, kljub temu velja ponoviti pomembnejša dejstva.

Gre za polifagno vrsto kaparja, ki poleg oljke napada tudi druge rastline. Odrasla samica, ki se razvije preko treh larvalnih stadijev, meri v dolžino 3-4 mm in 2,5 mm v širino. Na ščitku ima za vrsto značilen relief v obliki črke H.

Odrasla samica oljnega mediča. (M.J.)

Barva odrasle samice prehaja od rjave do črne v času odlaganja jajčec. Samica odloži pod šitek od 150 do 3000 jajčec. Glavnina izleganja jajčec je v mesecu juliju in avgustu. Navadno ima letno eno samo generacijo, v ugodnih vremenskih pogojih (taka je bila pri nas zima 2001) lahko razvije tudi drugo ziroma nepopolno drugo generacijo. Tako je v lanskem letu kapar preživel zimo v obliki odrasle samice z že odloženimi jajčeci, iz katerih so se ličinke pričele izlegati že spomladi. Trenutno preverjamo, kako in v kakšnem razvojnem stadiju je kapar preživel letošnjo zimo.

Močan napad kaparja povzroča na oljkah zmanjšano vegetativno moč, izgubo listja, sušenje vejic, odpadanje plodov in slabo dozorevanje plodov. To pa vse na račun zmanjšanja fotosintetske aktivnosti zaradi pojava sajavosti (saprofitske glivice), ki se razvije na medeni rosi (sladkorih izločkih kaparja).

Sajavost na listob oljk (M.J.)

Pri varstvu pred škodljivcem je dosti uspešnejša preventiva kot kurativa. Med preventivo uvrščamo predvsem to, da ne izpolnimo pogojev za razvoj oljnega mediča to pa so:

zelo globoka, plodna in vlažna tla; gosti nasadi ali oljčni

ki z zelo gostimi neprezračnimi krošnjami; pretirano gnojenje z mineralnimi gnojili, posebno z dušikom in pogosto oziroma časovno nepravilno tempirano škropljenje proti škodljivcem z neselektivnimi insekticidi. V normalnih razmerah zadržujejo kaparja pod pragom škodljivosti (obseg napadenosti s škodljivim organizmom, pri katerem je predvidljiva škoda enaka kot stroški zatiranja) številni naravni sovražniki. Nekatere smo opazili tudi na našem območju.

Pod kurativnim varstvom mislimo na ukrepe s fitofarmaceutskimi sredstvi, ki se jih poslužujemo v skrajni sili in naj bi bili usmerjeni predvsem proti najobčutljivejšem razvojnem stadiju kaparja, to je proti ličinkam prvega in drugega razvojnega stadija. Pred takim ukrepom moramo obvezno preveriti številčno prisotnost kaparjav nasadu. Prag škodljivosti znaša 5-10 ličink na listu - povprečje vzorca 100 listov iz 5-10. dreves.

V tuji literaturi najbolj priporočajo uporabo mineralnih olj (belo olje) v 1-1,5 % koncentraciji v fazi, ko je izleglih več kot 80% ličink (pri nas navadno avgusta) prvič in drugo škropljenje približno 20 dni za prvim. Mineralna olja kažejo namreč dobro selektivnost do naravnih sovražnikov oljnega mediča in jih lahko uporabimo tudi pri integrirani pridelavi oljk.

Pri konvencionalnem varstvu uporabljajo proti ličinkam tudi zelo ostre insekticide kot so Perfekthion, Gusathion ali Basudin.

Vsekakor je pri kemičnem varstvu izjemno pomembno količina uporabljenega škropiva in kvaliteta aplikacije. Uporabiti moramo zelo veliko količino škropilne brozge (več kot 1500 l/ha) in zelo dobro omočiti okužene liste in vejice. Trenutno potekajo v nekaterih oljčnikih na območju Slovenske Istre tudi poskusi z uporabo žvepleno apnene brozge, o katerih bomo poročali kasneje.

Najbolj razveseljivo dejstvo je, da smo imeli letos zopet normalno hladno zimo, ki naj bi vplivala tudi na »normalen« pojav kaparja.

KRATKE IZ VARSTVA

- ☞ po opravljeni rezi bi bilo primerno oljčnike, v katerih se redno pojavlja glivična bolezen **pavje oko**, poskropiti z enim izmed bakrenih sredstev, s čimer tudi razkužimo pri rezi nastale rane ter tako preprečimo morebitno okužbo oljk z glivicami oziroma bakterijami (**oljni rak**).
- ☞ pred cvetenjem bomo tudi letos na oljki opazili vataste zapredke **oljne bolšice**, ki sicer delujejo zastrašujoče, vendar proti škodljivcu nikakor ni potrebno ukrepati.

Zaživelo je Goriško oljgarsko društvo

mag. Miha Lipušček, predsednik GOD

Po razgovorih z nekaterimi oljkarji iz okolice Nove Gorice, predvsem pa po posvetu s predsednikom Društva oljkarjev Brda g. Brunom Podveršičem, sem se odločil, da se lotim ustanavljanja oljgarskega društva za Vipavsko dolino, Spodnji Kras in Soško dolino; seveda za tista območja, kjer oljke uspevajo. Pristopili smo k pripravi statuta društva in k pripravi osnutka za žig. Za 11 / 10 - 2001 je bil sklican Ustanovni občni zbor. Zbralo se nas je čez dvajset. Za uvod nam je gospa Viljanka Vesel povedala kakšno je stanje oljkarstva v svetu, posebno pa pri nas. Seznanila nas je z mednarodnim programom »Oleum nostrum« ter dodala nekaj splošnih informacij o gojenju in predelavi oljk. Predsednika DOSI in DOB g. Markočič in g. Podveršič sta nam zaželela čim bolj uspešno delo in nas pozvala k čim boljšemu sodelovanju.

Ob sprejemanju statuta so prisotni brez izjeme soglašali s predlogom, da bi v organih društva imeli najmanjše možno število članov. Za upravni odbor naj bi bila obvezna menjava po drugem štiriletnem mandatu, (da se društvo ne bi »sprivatiziralo«.)

Pri predlogu, da bi društvo imenovali Goriško oljgarsko društvo, je bilo nekaj pomislekov, češ da pojem Goriška velja za mnogo večje območje, kot ga pokrivamo oljkarji tega območja. To je seveda res, vendar primernejšega imena nismo našli. Ne gre, da bi v imenu navajali, da je društvo za člane s Krasa, Vipavske in Soške doline. In tako smo se imenovali: »Goriško oljgarsko društvo«.

Zelo smo zadovoljni, da je ravnateljica Agroživilske šole ga. Glavanova pristala, da je sedež društva pri njih. Torej imamo sedež v Šempetru Ul. padlih borcev 26. Upamo, da bo šoli to bolj v korist kot v breme. Posebno še, ker že imamo nekaj skupnih zamisli.

Tudi pri žigu smo se hitro poenotili. Soglašali smo, da naj sredino predstavlja stiliziran plod in list oljke. Oboje je izrisano z eno potezo, kar naj bi predstavljalo dolgoživost oljčnega drevesa ter njegovo dolgo in bogato zgodovino. Okrog simbola je izpisano ime društva.

Po ustanovnem občnem zboru se je pač začela mala birokratska kalvarija z iskanjem odločbe o registraciji, podpisovanjem pri notarju, iskanjem šifre dejavnosti, pridobivanjem davčne številke, številke transakcijskega računa itd. Ni kaj. Kar mora biti, pač mora biti! Pa amen!

Zaživeli smo torej nekako z novim letom 2002. Kljub temu smo se že v decembru 2001 srečali v Brdih na Dobrovem na skupnem občnem zboru in družabnem srečanju. Soorganizirali smo manjši prikaz pridelkov in izdelkov iz oljk ter pripravo jedi s poudarkom na oljki. Brici so pod geslom: »Rebula in oljka - najstarejši Briki«, pred-

stavili tudi svojo odlično rebulo. Bilo je zelo zanimivo, poučno in prijetno, škoda le, da je bilo vreme manj prijetno in gotovo zaradi tega udeležba ni bila taka kot smo predvidevali.

Po novem letu društvo živi svoje normalno življenje v razvoju. Prejelo se je dobro in sedaj raste. Članstvo se je več kot podvojilo. Tako imamo sedaj v začetku marca že 50 članov. Glavnina članstva je iz Nove Gorice, Šempetra in Solkana. Seg pa vse do Ajdovščine, na Kras ter po Soški dolini do Ročinja. Dolžan sem seveda povedati, da imamo enega člana tudi v zamejstvu.

Da bi ugotovili s čim imamo pravzaprav opraviti, smo izvedli anketo o posajenosti in predvideni zasaditvi oljk. Seveda niso vsi oljkarji tudi naši člani. In tudi vsi člani ankete niso izpolnili. Prispeli podatki kažejo, da je posajenih okrog tisoč dreves. Predvidena posaditev v letošnji sezoni pa je dobrih 1100 sadik.

Ambicije so torej kar velike.

Staro oljčno drevo (M. Lipušček)

REZULTATI VSEBNOSTI PROSTIH MAŠČOBNIH KISLIN V 477 VZORCIH OLJČNEGA OLJA LETNIKA 2001

Milena - Bučar Miklavčič, univ. dipl.ing. kem. LABS d.o.o. in ZRS RS Koper, Garibaldijska 18, E-mail: milena.miklavcic@guest.arnes.si

- Izvajalec akcije: LABS d.o.o., Zelena ulica 8, 6310 IZOLA, tel.: 640-26-30, E mail: Milena.Miklavcic@guest.arnes.si
- Letošnji rezultati so najboljši v zadnjih sedmih letih
- Od 477 analiziranih vzorcev olja je kar 254 oljčnih olj z vsebnostjo prostih maščobnih kislin pod 0,2%.
- Med letošnjimi analizirani vzorci je najnižja dosežena kislinska stopnja 0,08%. To vrednost so dosegla olja 13 pridelovalcev.
- Najvišja dosežena kislinska stopnja je bila lani 13,4%, letos pa 3,49.

Vsebnost prostih maščobnih kislin določamo zato, ker je to eden izmed osnovnih kakovostnih parametrov, ki je potreben za razvrščanje kakovosti olja pri stekleničenju oljčnega olja. Ni pa to edini kakovostni parameter. Ostale analize, ki so potrebne za razvrščanje v kakovostne razrede so:

- organoleptična ocena (senzorična ocena),
- peroksidno število,
- UV absorbanca (K 232, K 270, DK) in
- sestava maščobnih kislin

VSEBNOST PROSTIH MAŠČOBNIH KISLIN – KISLINSKA STOPNJA

Nižje vrednosti vsebnosti prostih maščobnih kislin (kislinskega števila) lahko pomenijo boljše kakovost.

Olja z višjo vsebnostjo prostih maščobnih kislin so slabše kakovosti, saj so proste maščobne kisline posledica razgradnje olja (triacilglicerolov). Na hitrost razgradnje vplivajo: temperatura (pregrevanje zaradi skladiščenja v kupih), predvsem pa poškodovana celična struktura plodov (poškodovani ali prezreli plodovi).

PREDVIDENI SO STROŽJI NORMATIVI KAKOVOSTI V LETU 2003 TAKO V EVROPI KOT PRI NAS

V skladu z novim slovenskim Pravilnikom o oljčnem olju (Uradni list RS, št.30 z dne 28.04.1999) in smernicah Evropske skupnosti mora biti vrednost kislinskega števila za ekstra deviška oljčna olja pod 1%. Po letu 2003 pa bo 0,8%.

Primerjava normativov in klasifikacije

KAKOVOSTNA KATEGORIJA	OBSTOJEČE NORMATIVNE VREDNOSTI ZA KISLINSKO STOPNJO	PREDLAGANE VREDNOSTI PO LETU 2003
EKSTRA DEVIŠKO OLJE	pod 1,0%	0,8%
DEVIŠKO FINO OLJE	pod 2,0%	2,0%
DEVIŠKO NAVADNO OLJE	pod 3,3%	ukinjena kategorija
DEVIŠKO NEPRIMERNO ZA PREHRANO (LAMPANTE)	nad 3,3%	nad 2,0%

Oljčna olja s kislinsko stopnjo nad 2,0% ne bodo zadovoljevala kriterijev za prodajo na trgu; uporabljalo se jih bo lahko v industriji ali pa dalo v postopek rafinacije.

Akcijo so sofinancirali:

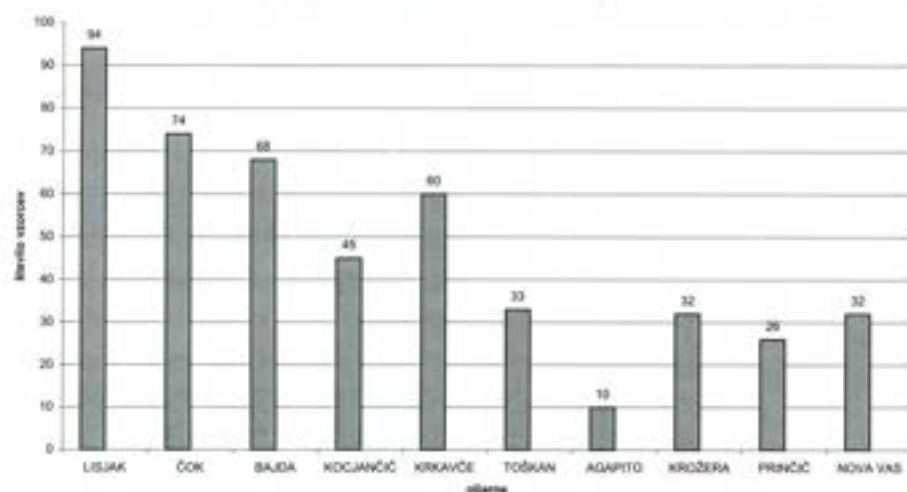
Znanstveno raziskovalno središče Koper (iz projekta CRP) v 50% deležu

Ostali delež naj bi sofinancirali:

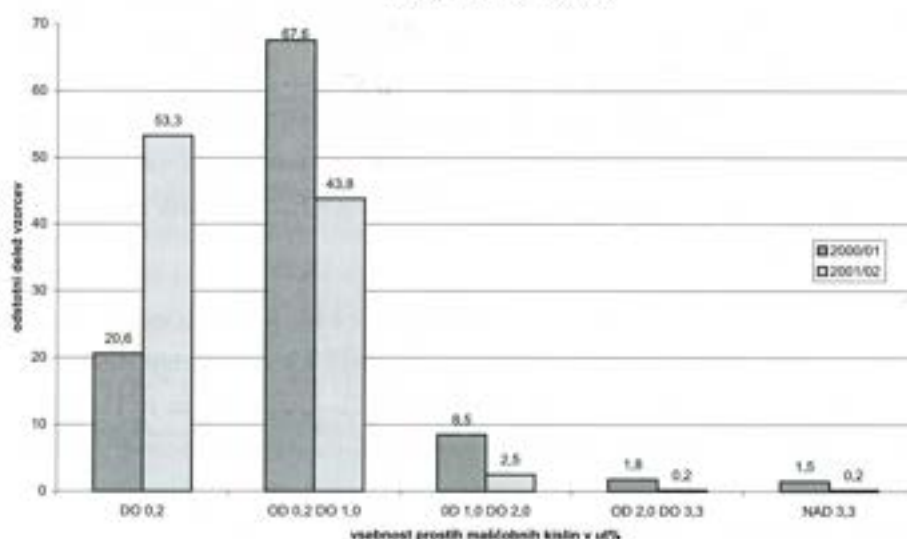
Obalne občine, Društvo oljkarjev Slovenske Istre (v kolikor bodo uspešno kandidirali na razpise).

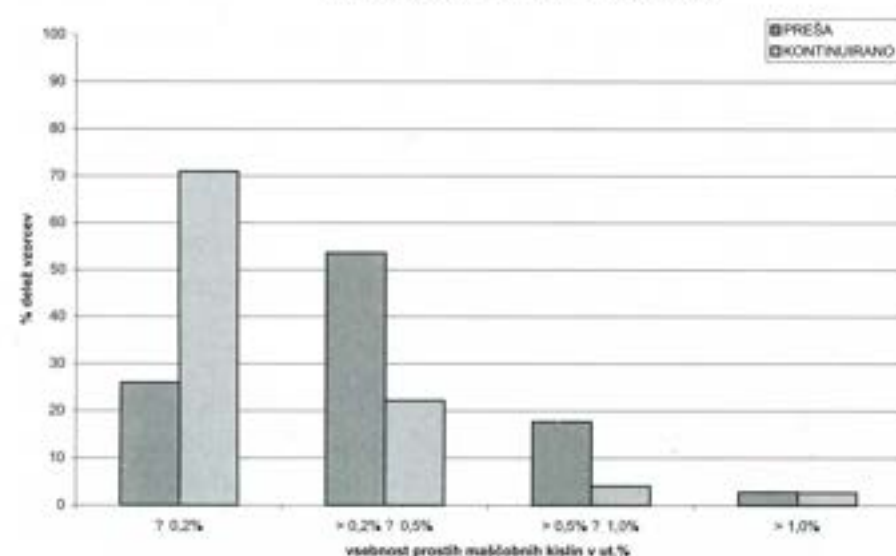
ŠTEVILO VZORCEV ZBRANIH PO POSAMEZNIH OLJARNAH

PRIMERJAVA VSEBNOSTI PROSTIH MAŠČOBNIH KISLIN 389 VZORCEV LETNIKA 2000/01 IN 477 VZORCEV LETNIKA 2001/02

PRIMERJAVA VSEBNOSTI PROSTIH MAŠČOBNIH KISLIN GLEDE NA NAČIN PREDELAVE V 477 VZORCIH OLJČNIH OLJ LETNIK 2001/2002

REZULTATI LETNIKA 2001/02

Z brezplačnimi analizami, ki jih organiziramo za vse pridelovalce oljčnih olj, poskušamo osveščati in dvigniti kakovostno raven v Slovenski Istri pridelanega oljčnega olja. Marsikateri pridelovalci pripeljejo v oljarno plesnive, črvice in poškodovane plodove, veliko je še takih, ki predolgo in neprimerno hranijo plodove do predelave (hranjenje v vrečah, kupih, slanici).

Največ vzorcev so zbrali v Lisjakovi oljarni. Zahvaljujemo se vsem oljarjem, ki so pomagali pri izpeljavi akcije in tistim pridelovalcem, ki so poleg olja oddali tudi verodostojne podatke o količini pridelanega olja, podatke o sortimentu, pridobitku (izplenu) itd.

V primerjavi z lanskoletnimi rezultati analiz je letos precej več tistih vzorcev, ki so imeli zelo nizke vsebnosti prostih maščobnih kislin (pod 0,2%). Najbrž so tako dobri rezultati letnika zaradi:

- takojšnje predelave oljk (vse več je pridelovalcev, ki ne čakajo, da se doma oljke osušijo, pregrejejo itd),
- v povprečju so letos pridelovalci pripeljali v oljarno nepoškodovane, zdrave plodove (lanska letina je bila precej črvida),
- olja oddajajo tisti pridelovalci, ki jim skrb za kakovost oljčnega olja ni odveč,
- oljarji izboljšujejo tehnologijo in predelovalne pogoje.

Kljub letošnjim dobrim rezultatom se moramo zavedati, da se še veliko oljčnega olja proda na "račun" tistih, ki pridelajo zares "vrhunska oljčna olja" in dosegajo precej nižje izplene (pridobitke) kot velja za povprečje. Visoki izpleni se žal lahko pridobijo le na račun slabše kakovosti.

Iz grafa je razvidna razlika v doseganju kakovosti med tradicionalno predelavo (preše) in kontinuirano tehnologijo. Seveda se lahko dosega tudi s tradicionalnimi prešami vrhunsko kakovost, vendar kažejo rezultati, da je potrebno vložiti zelo veliko truda, da se lahko pri tradicionalni predelavi doseže zelo nizke kislinske stopnje.

Kakovostna strategija za oljčno olje

Bojan Butinar, dipl.kem., Inštitut za sredozemsko kmetijstvo in oljkarstvo pri ZRS RS Koper, Garibaldijska 18, 6000 Koper, E-mail: bojan.butinar@zrs-kp.si

Kako COI (Consejo Oleicola Internacional) oziroma IOOC (International Olive Oil Council) usklajuje Kakovostno strategijo za oljčna olja (The quality strategy for olive oil), ki ga je izdala Evropska skupnost¹

Bojan Butinar sem se kot namestnik slovenske vodje delegacije 19. februarja 2002 udeležil ad hoc zasedanja IOOC v Madridu, kjer s(m)o se prisotni skušali uskladiti glede najvidnejših razlik med obema stranema – med IOOC in EC glede bodoče kakovostne strategije za oljčna olja.

Že na 85. zasedanju IOOC novembra 2001 so bile v dokumentu COI/R.85-IV/3 predstavljene razlike med evropsko zakonodajo in IOOC-jevimi trgovskimi normami (Trade standard), ki morajo biti usklajene do novembra 2003.

Te razlike so slikovito predstavljene v omenjenem dokumentu, najvažnejše (in tudi najbolj sporne) značilnosti pa so predvsem:

- evropska zakonodaja znižuje mejo za vsebnost prostih maščobnih kislin v ekstra deviškem oljčnem olju z 1% na 0,8%
- ukinja se podkategorija navadno deviško oljčno olje
- meja vsebnosti prostih maščobnih kislin se v primeru deviškega oljčnega olja neprimerne za prehrano znižuje z minimalno 3,3% na minimalno 2%
- dopolnjena definicija za oljčna olja (i.e. kot mešanica rafiniranega in deviškega oljčnega olja (z izjemo deviškega oljčnega olja neprimerne za prehrano))...

Sestanek je ob 09.30 pred predstavniki Alžirije, Evropske skupnosti, Egipta, Maroka, Monaka, Slovenije, Sirije in Tunizije začel g. Fausto Luchetti in ponovno predstavil omenjene razlike in spomnil, da so

se nesoglasja dodobra pokazala na 85. zasedanju, kjer sta bila glavna »oponenta« Maroko in Alžirija. Gospod Luchetti se je zopet dotaknil problematike prodaje deklariranih mešanic oljčnih olj s semenskimi olji in predstavil poglede IOOC-ja.

Oglasil se je g. Gazagnes iz Evropske skupnosti in apeliral na vse članice, naj se potrudijo doseči dogovor glede sprememb, saj bo sicer že znotraj mediteranskega prostora prihajalo do razlik, ki ne bodo blagodejno vplivale na samo trgovino z oljčnim oljem. In poudaril je, da gre predvsem za trgovino, katere predmet pa morajo biti čedalje kakovostnejša oljčna olja, ki bodo sčasoma vse boljša. Hotel je seveda povedati (in to tudi kasneje še večkrat ponovil), da se morajo vsi proizvajalci truditi z nenehnimi izboljšavami kakovosti, saj so dosednji IOOC standardi stari že približno 30 let.

Oglasil se je g. Marghi iz Maroka in se uprl znižanju vsebnosti prostih maščobnih kislin v kategoriji ekstra deviških oljčnih olj na 0,8%. Dejal je, da je Evropska skupnost preveč nasilna in da se bodo pojavili problemi »prerafinacije« vsega olja z vsebnostjo prostih maščobnih kislin nad 0,8%.

Besedo je prevzel g. Khaizaran iz Sirije in takoj izrazil upanje, da jim bo Evropska skupnost na začetku pomagala, saj da morajo imeti vsi enake možnosti in pomoč – tisti, ki jo rabijo. Zahvalil se je tudi za prevajanje v arabščino, ki ga je na njegovo željo omogočil g. Luchetti.

G. Shaltout oz Egipta je govoril o velikem napredku, ki so ga pri njih dosegli in odločno zavrnil vsakršne spremembe.

Oglasil se je g. Luchetti in omenil dejstvo, da so nekoč v Kalabriji imeli zelo slaba oljčna olja (z vsebnostjo prostih maščobnih kislin okoli 5%), a da so se potrudili in nekaj naredili in z leti kakovost znatno izboljšali.

G. Gazagnes je omenil, da je umik kategorije navadno deviško oljčno olje logičen, saj tega olja preprosto ni. Zaveda se pomena tranzicije in dopušča možnost, da bi v vmesnem obdobju vsebnost prostih maščobnih kislin bila med 0,8 in 1,0%.

Spet se oglasi g. Marghi iz Maroka in na dolgo in na široko razlaga, da ga moti dvojnost – enkrat, pravi, trdijo (predstavniki Evropske skupnosti), da je treba vzgajati potrošnika, drugič pa, da ga je treba poslušati. Sklicuje se na IOOC-jevo kolektivnost in trdi, da vsebnost prostih maščobnih kislin pravzaprav sploh ni noben vsekakor pa ne edini kakovostni pokazatelj. Presunljiva je mirnost sklicateljev sestanka, ki se sploh ne razburjajo (vsaj ne tako, da bi to bilo opazno).

G. Mokadmi iz Tunizije se oglasi in omeni, da je trgovski standard osnova tako trgovanja kot tudi kakovosti. Spet g. Khaizaran, ki predlaga, da se pusti vprašanje vsebnosti prostih maščobnih kislin ob strani, saj je čas za uveljavitev sprememb prekratek. Začne se vljudno prerekanje med g. Marghi iz Maroka in g. Luchettijem glede definicije in razlike v kakovosti med olji iz zunanje in notranje trgovine.

G. Gazagnes pojasnjuje, da je težnja k znižanju stopnje na 0,8% edini način, da cene olj ne bodo preveč padle.

Po odmoru govori g. Khaizaran in predlaga status quo še 5 let – da je tako tudi stališče sirijske vlade.

V nadaljevanju so se izmenjevali govorniki in s svojimi predlogi nihali od takojšnjega sprejetja do tranzicijskega obdobja petih let oziroma do tega, da bi evropski del IOOC-ja sprejel spremembe, ostali del pa čez čas.

Ob koncu sestanka so se izoblikovali predlogi takojšnjega sprejetja, tranzicijskega obdobja oziroma 5 letne zamrznitve. Glasovanja ni bilo, saj je neuradno stališče IOOC-ja konsenz ne pa preglasovanje.

G. Luchetti je na koncu pozval predstavnika Maroka in Sirije, da v doglednem času (do ponovnega sestanka ad hoc skupine, ki bo predvidoma aprila 2002) pripravita pisni dokument v katerem bi predstavila svoji stališči, saj se ni več dobro vedelo oziroma razumelo kaj hočeta.

¹ podrobneje o tem govore IOOC dokumenti COI/R.85-IV/3; T.20/Doc. no. 47-2 Annex 5; COI/T.15/NC no. 2/Rev. 10 8 November 2001 (Trade Standard) ter EC dokumenti Regulation(EC) no. 1513/2001 in AGRI/37031/02

Ugotavljanje vzrokov nizkih povprečnih pridelkov oljk v Slovenski Istri

Boštjan Godec, univ.dipl.ing.kmet., Kmetijski inštitut Slovenije - Oddelek za sadjarstvo in vinogradništvo

Raziskovalni projekt Ugotavljanje vzrokov nizkih povprečnih pridelkov oljk v Slovenski Istri je bil izbran na podlagi javnega razpisa raziskovalnih projektov Ciljnega raziskovalnega programa Zemlja (kmetijstvo in podeželje), ki je bil objavljen v Uradnem listu RS, št. 79/2000. Projekt financirata Ministrstvo za znanost in tehnologijo RS ter Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS. Nosilna raziskovalna organizacija projekta je Kmetijski inštitut Slovenije. Poleg njega je v izvajanje projekta vključen še Poskusni center za oljkarstvo iz Kopra ter Znanstveno raziskovalno središče RS, prav tako iz Kopra. Z izvajanjem projekta, ki je trileten, smo pričeli v oktobru leta 2000.

Oznaceno drevo v poskusni na Bevoško (K.P.)

• Zakaj smo se odločili za proučevanje tovrstne problematike?

Kjub pozebi v letu 1985 je v zadnjih dvajsetih letih z novimi oljčniki v Slovenski Istri posajenih vse več kmetijskih površin. Intenzivno sajenje novih oljčnikov pa ni dalo

pričakovanega povečanja pridelka oljk in s tem večje količine pridelanega oljčnega olja. Trenutno v oljčnikih Slovenske Istre raste približno 300.000 dreves oljk, s katerih pobereemo 1800 ton oljk in pridelamo 300 ton olja. Glede na te podatke je povprečen pridelek oljk na drevo le 6 kg oljk. Nekaj vzrokov za nizke pridelke lahko pripišemo tudi dejstvu, da je bil del oljk posajen v zadnjih letih in le te še niso v obdobju rodnosti. Kljub temu bi povprečni pridelki oljk morali biti večji. Povečanje povprečnega pridelka na 12 kg /drevo je realno dosegljivo.

• Kateri bi lahko bili možni vzroki za nižje pridelke od pričakovanega?

Vzrokov za nižje pridelke je lahko veliko. Pozeba in počasen vstop oljke v obdobje rodnosti sta dejavnika, ki pomembno vplivata na zmanjšanje pričakovanega pridelka oljk, sta pa tudi dejavnika na katera težko vplivamo. Tretjega izmed možnih vzrokov za nizke pridelke pripisujemo pomanjkljivi oziroma nedorečeni tehnologiji. V to obsežno skupino možnih vzrokov prištevamo izbiro napačnega sortimenta, izbiro neprimerne lege oljčnika, slabo pripravo zemljišča pred sajenjem, prešibko oziroma premočno redno letno rez, neprimerno vzgojno obliko, napake v gnojenju, neprimeren način obdelave medvrstnega in vrstnega prostora, nezmožnost namakanja v poletnem sušnem obdobju, zastajanje vode na nedreniranih tleh... Kot vidimo je možnih vzrokov res veliko.

• Kaj v projektu proučujemo?

Pri našem delu smo se opredelili za proučevanje vpliva vzgojne oblike, vpliva intenzitete rezi in vpliva foliarnih gnojil na količino pridelka. Z vsakoletnim tehtanjem pridelka oljk po drevesu bomo ugotavljali tudi morebitno pojavl-

janje izmenične rodnosti. Izbrani oljčniki, v katerih smo zastavili poskuse, se nahajajo na lokacijah Beneša (Debeli rtič) in Ronk (Strunjan). Oljke, ki so zajete v poskuse, so enako stare in so bile sajene leta 1989. Vsi agrotehnični ukrepi, ki niso predmet raziskovanja (varstvo pred boleznimi in škodljivci, gnojenje v tla, vrstna in medvrstna obdelava tal) so povsod opravljeni v enakem obsegu in na enak način. Vsi izbrani oljčniki so tudi vključeni v integrirano pridelavo. Poskusi potekajo vzporedno za obe pri nas najbolj razširjeni sorti, to sta Istrska belica in Leccino. Pri ugotavljanju vpliva vzgojne oblike na pridelek smo odbrali 30 dreves ter jih razdelili v dve naključni skupini s po 15 drevesi. V prvi skupini so oljke s kotlasto vzgojno obliko, v drugi pa drevesa z vzgojno obliko monokono. Za ugotavljanje vpliva redne letne rezi na pridelek smo prav tako odbrali 30 dreves ter jih razdelili v tri naključne skupine s po 10 drevesi. V prvi naključni skupini ne opravljamo nobene rezi, v drugi opravljamo rez srednje intenzitete ter v zadnji skupini močno rez. Tudi za ugotavljanje vpliva foliarnega gnojenja na pridelek smo odbrali 30 dreves ter jih razdelili v tri naključne skupine s po 10 drevesi. Prvo skupino imamo za kontrolo in teh dreves ne škropimo s foliarnimi gnojili. Drevesa v drugi skupini smo škropili z Bortrac-om (vsebnost bora je 11%) ter drevesa tretje skupine z Ureo (vsebnost dušika je 46%). Škropili smo dvakrat in sicer prvič nekaj dni pred začetkom cvetenja v sredini maja ter drugič po končanem cvetenju v sredini junija. Aplikacija Bortraca je bila v koncentraciji 2,4 % in porabi 2,5 l škropiva na drevo. Koncentracija uporabljenega škropiva uree je bila 1,5%, pri čemer smo drevesa poškropili do popolne omočenosti. Zaradi hidrofobnosti listne površine oljke smo za zmanjšanje površinske napetosti sredstvom dodali močilo. Pri vseh treh poskusih ocenjujemo bujnost cvetenja dreves ter tehtamo pridelek po drevesu. Pri poskusu, kjer proučujemo vpliv intenzitete rezi na pridelek, tehtamo tudi maso odrezanega vejevja.

• Kakšna so naša pričakovanja oziroma kakšne rezultate pričakujemo?

Namen zastavljenih poskusov je, da bi dobili vsaj delne odgovore na nekatera temeljna vprašanja, ki zadevajo naše pridelovalce oljk. Verjetno dokončnih odgovorov na vprašanja kot so katera vzgoja je boljša, kako močno rezati

Poskusni nasad na Ronku (V.V.)

ter zakaj uporabljati foliarno gnojenje ne bomo mogli dati. Pričakujemo pa, da bodo različna obravnavanja v poskusih ponudila različne rešitve, ki bodo vsaka po svoje dobrodošle. Za primer naj navedemo primerjavo obravnavanja močne rezi in nobene rezi v poskusu pri intenziteti rezi. Pričakujemo, da bodo močno porezane oljke imele vsakoleten in dober pridelek, medtem ko bo pri neporezanih oljkah po obilni letini verjetno prišlo do izostanka rodnosti v naslednjem letu. Zanima nas, kolikšen bo kumulativni pridelek v treh (štirih) zaporednih letih. Glede na dobljene rezultate se bo lahko izkazalo, da oljk nekaj let ni potrebno rezati in ob tem ne izgubimo nič pridelka. Različne, a z agronomskega vidika sprejemljive rešitve, pričakujemo tudi pri proučevanju vpliva vzgojne oblike na pridelek. Ker je sorta Istrska belica v primerjavi s sorto Leccino bujnejša in bolj pokončne rasti je zanjo verjetno primernejša vzgoja polikono. Nasprotno pri sorti Leccino pričakujemo, da bi lahko tudi vzgoja monokono dala dobre, če ne količinsko celo boljše pridelke od sicer priporočene vzgoje polikono.

Trenutno imamo še premalo rezultatov, da bi lahko delali kakršnekoli zaključke. Ti bodo možni šele po zaključku izvajanja projekta, to je ob koncu leta 2003.

V letu 2001 smo imeli pri našem delu tudi nekaj nepredvidenih težav. Te nam je povzročal kapar, ki se ga kljub skrbnemu opazovanju in zatiranju z razpoložljivimi zaščitnimi sredstvi nismo mogli rešiti. Upamo, da nam bosta letošnja malo hladnejša zima in boljše poznavanje biologije tega škodljivca pomagala pri njegovem zatiranju.

Najpogostejši vzroki nizkih pridelkov v oljčnikih Slovenske Istre

Irena Vrbovnik, univ.dipl.ing.agr., specialist za sadjarstvo in oljkarstvo, KGZS - Zavod 60

Uvod

Oljka je zelo pomembna kultura za Slovensko Istro, žal pa je vse preveč razširjeno mnenje, da je to rastlina, ki ne potrebuje veliko dela (tudi ne veliko strokovnega znanja).

Želeli smo ugotoviti vzroke nizkih pridelkov in oceniti možnosti povečanja pridelkov. Kakšno je stanje naših oljčnikov? Kje najpogosteje delamo napake?

Kot vzrok nizkih pridelkov oljkarji radi navajajo naravne dejavnike (pozeba, suša...), toda v kolikšni meri le ti resnično vplivajo na ta nizek pridelek?

Ocenjena skupna površina vseh oljčnikov v Slovenski Istri je cca 1000 ha. Približno polovica je mladih nasadov, torej je rodni nasadov cca 500 ha. Po oceni oljarjev je bilo v letu 2000 cca 1200 t pridelka, ocena pridelovalcev oljk (oljkarji) pa je 1500 t oljk. Povprečni pridelki v rodni nasadih glede na zgoraj navedene ocene so od 2,4 t do 3 t oljk na ha. To so nizki pridelki, ki ne zagotavljajo ekonomike pridelovanja.

Stari oljčniki

Malo je skrbno in strokovno primerno vzdrževanih starih oljčnih nasadov. Pogosto so ti nasadi zanemarjeni. Največji problem je, da se rez ne izvaja redno. Zato je veliko dreves v spodnjem delu brez rodni poganjkov, prirastki so slabi, rodnost nizka in izmenična, obiranje je močno oteženo. V nasadih, kjer se rez izvaja, je le ta premalo strokovna. Vse preveč je ogrodnega lesa in premalo rodnega. Namesto kotlaste imamo slabo oblikovano okroglo vzgojno obliko. S postopno obnovo lahko v nekaj letih (dveh do štirih) dobimo nizka in lepo oblikovana rodna drevesa.

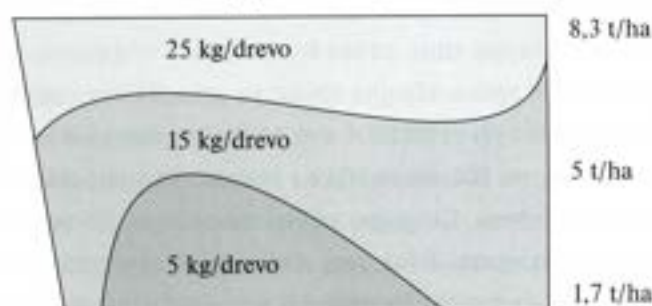
Slabe prirastke in izmenično rodnost imamo v veliki meri zaradi nezadostnega gnojenja.

Poleg rezi je gnojenje tisti ukrep s katerim bi lahko hitro povečali pridelke v starih oljčnikih.

Novi oljčniki

Agromelioracija in zasnova nasada se pogosto premalo kvalitetno izvede.

Slika 1: Primer zastajanja vode v oljčniku Z

Globoka obdelava celotnega terena se sicer vse bolj uveljavlja, še vedno pa nekateri oljkarji za nove oljčnike preplitko obdelajo zemljišče ali izkopljejo samo večje sadilne jame.

Kvalitetno **planiranje in odvodnja** vode je za oljko še bolj pomembno kot za ostale trajne nasade, ker je oljka zelo občutljiva na pomanjkanje zraka v tleh, žal pogosto vidimo vlekne terase. Tudi depresije na blago nagnjenih terenih so pogoste. Kjer je slaba odvodnja, oljke zelo slabo rodijo, drevesa hirajo in v izjemnih primerih tudi propadejo.

V oljčniku Z je v delu nasada problem zastajanja vode. V tem delu so drevesa manjša in zelo slabo rodijo. V letu 2000 je bilo v tem delu manj kot 5 kg oljk na drevo, v zgornjem delu nasada, kjer tega problema ni, pa nad 25 kg oljk na drevo. Vsako leto je večja razlika v pridelkih. Predvsem zaradi problema zastajanja vode na delu terena povprečni pridelki tega oljčnika zaostajajo v primerjavi s pridelki sosednjega oljčnika A saj enega isto leto (glej sliko 7).

Napaka je bila narejena pri zasnovi nasada, ker se ni uredilo odtoka odvečne vode, ki priteka po zgoraj ležeči poljski poti in ker se ni pri planiranju terena odpravilo depresijo.

Analiza tal in založno gnojenje se ne izvaja redno. Pogosto oljkarji ne vedo, da je potrebno založno gnojiti pred globoko obdelavo tal in založno gnojilo potrosijo šele pred kultiviranjem.

Izkoristki terena so zelo odvisni od **načinov sajenja na različne terase**. Oljčniki so običajno na strmejših terenih, kjer je nujna naprava teras. V navadi je ohraniti ali celo na novo izdelati eno in več vrstne terase, kjer je možen prehod s traktorjem z obeh strani vrste. Zaradi večjih širin terasne ploskve so tudi višine teras večje, izkoristki terena

pa zelo slabi. Vzdrževanje visokih brežin je težavno, zato so pogosto zaraščene. Boljše izkoristke dobimo pri eno vrstnih terasah, kjer so drevesa posajena ob robu terase. S traktorjem vzdržujemo brežine teras s traktorsko kosilko ali traktorskim bočnim mulčerjem z možnostjo nagiba.

Slika 2: Zasnova nasada in priprava terena je zelo pomembna (I.V.)

Sajenje sadik

Najbolj pogoste napake pri sajenju so: sadike niso bile dobro zalite pred sajenjem, koreninska gruda sadike se je ob sajenju razsula, zelo groba zemlja ob sadiki, gnojenje s svežim hlevskim gnojem (nevarnost pozeb), slaba in preplitko postavljena opora, premalo zalivane sadike v prvem letu ob sušnih pogojih.

Nega sadik in oskrba mladega nasada

Zelo pomembna je nega sadik v prvih letih po sajenju. Najpogostejše napake so: sadike spomladi niso bile okopane, okopavanje v jeseni (večja nevarnost pozeb), premočno ali prepozno gnojenje z dušičnimi gnojili, sadike niso bile privezane ob oporo.

Tudi pri oskrbi nasadov je pogosta napaka prepozna obdelava in gnojenje. Nepotrebna je obdelava v jeseni, ker z njo povečamo rast oljk in s tem občutljivost na nizke temperature.

Pogosto je vzgojna rez nestrokovno opravljena. Najpogostejše napake so: premočno odstranjevanje rodni vej, krajšanje bodočih ogrodnih vej, puščanje močnejših poganjkov v zgornjem delu krošnje.

Najpogostejša napaka v naših oljčnikih je slaba oskrba sadike v prvih letih sajenja, v največji meri prav v prvem letu sajenja.

Nekvalitetno sajenje in nega sadik je vzrok slabemu razvoju sadik in poznemu vstopu v rodnost.

Oskrba rodni nasadov

Obdelava tal

Pri nas je običajna čista obdelava tal, zatravitev in negovana ledina pa se uveljavlja šele zadnja leta. Tudi v sušnih letih nismo opazili razlik med obdelanimi oljčniki in oljčniki z negovano ledino. Pogosto pa oljčnike prepozno obdelamo in ne vzdržujemo čiste površine pod krošnjami temveč samo v medvrstnem prostoru.

Rez

Nestrokovno opravljena rez je največji problem naših rodni nasadov. Kotlasta vzgojna oblika, ki je pri nas najbolj pogosta je slabo oblikovana, pogosto imamo okroglo obliko krošnje. Drevesa imajo preveč ogrodnega lesa in premalo rodni vej. Rodni volumen je zaradi slabe osvetlitve pogosto le na obodu krošnje. Majhen rodni volumen pa da lahko le majhne pridelke.

Še vedno nekateri oljkarji režejo ob obiranju. Ob nastopu nizkih temperatur s tem tvegajo večjo prizadetost zaradi mraza.

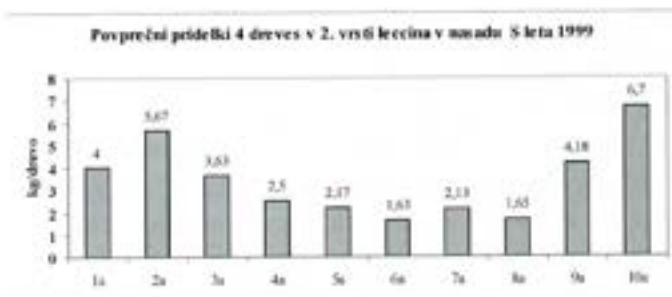
Slika 3: Pravilno oblikovana in rezana drevesa (I.V.)

Gnojenje

Tudi redno gnojenje običajno ni na podlagi analiz. Slabi prirastki v večini oljčnikov so znak premajhnih odmerkov gnojil. Pogosto pa opazimo, da drevesa z dobrimi prirastki ne rodijo dovolj. Podrobnejši pregled nekaterih oljčnikov je pokazal presenetljivo velike razlike v pridelkih v posameznih delih nasada. Zato je nujno opraviti analize (na makro in po potrebi tudi na mikroelemente), da bi ugotovili vzroke slabe rodnosti. V Slovenski Istri je pogosto v tleh premalo fosforja. Težave pa imamo zaradi obilice kalcija zaradi katerega so slabše dostopni nekateri drugi elementi v tleh (železo, bor, magnezij, mangan, fosfor, kalij). Za dobro rodnost oljk je preskrba z borom zelo pomembna in tudi tega mikroelementa pogosto v naših tleh ni dovolj.

V nasadu S (slika 4), ki je na oko zelo izenačen smo zabeležili velike razlike v pridelku v posameznih delih nasada.

Slika 4: Primer različnih pridelkov zaradi pomanjkanja fosforja

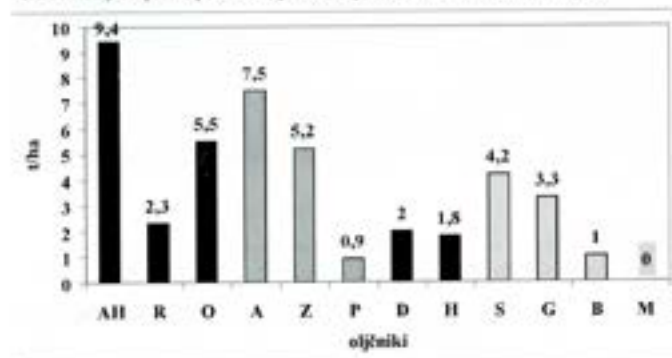

Ker si razlik nismo znali pojasniti smo v delu nasada dve leti zaporedoma tehtali pridelek po posameznih sklopih dreves. Zabeležili smo do štirikratne razlike v pridelkih. Na delu terena kjer so drevesa dala le od 1,6-2,5 kg na drevo (od 1,06 -1,67 t/ha) pridelka smo vzeli vzorec zemlje za analizo, prav tako pa tudi na delu terena kjer so bili pridelki od 3,6 -6,7 kg na drevo (2,4 -4,5 t/ha). Velikost slabše rodni dreves je le 30-40 % manjša. Analiza na makro in mikro elemente je bila narejena v laboratoriju Phosyin in je pokazala pomembno razliko le pri vsebnost fosforja: zelo slaba preskrbljenost (6 ppm P₂O₅) na slabšem delu in slaba preskrbljenost (11 ppm P₂O₅) na boljšem delu. Optimalna preskrbljenost je 26 ppm P₂O₅.

Kako velike so lahko razlike v pridelkih v različnih oljčnikih?

Oglejmo si najprej pridelke oljk v letu 2000 v dvanajstih različnih nasadih.

Slika 5: Grafični prikaz pridelkov oljk v dvanajstih različnih nasadih v letu 2000

Prvi trije oljčniki AH, R, O so bili posajeni leta 1982 na isti lokaciji, oljčniki A, Z, P so bili posajeni leta 1989, oljčnika D in H sta bila sajena 1984 in zaradi številnih praznih mest so drevesa sajena postopoma vse do leta 1997, oljčniki S, G, B in M so sajeni 1993 leta. (Natančnejše podatke o oljčnikih ima avtor.)

Razlike v pridelkih so zelo velike! Oljčniki sajeni 1982 in 1989 bi morali že imeti polno rodnost.

Zanimivo je, da imata dva oljčnika posajena leta 1993 večje pridelke kot oljčnik R (sajen 1982), oljčnik P (sajen

1989) in oljčnika D in H zasnovana 1984, kjer je velika pestrost v starosti sadik.

V vseh oljčnikih smo si ogledali mikrolokacijo, napravo nasada, velikost in vitalnost dreves (prirastek), vzgojno obliko, rodni volumen, sortiment. Vsi oljčniki razen oljčnika S so zasnovani za kotlasto vzgojno obliko in s sadilnimi razdaljami cca 6 m -medvrstna in 5 m - v vrsti. V oljčniku S so sadilne razdalje 5 X 3 m, vzgojna oblika je vretenasti grm.

Ugotovili smo, da na razlike v pridelku niso bistveno vplivale različne lege, tudi ne sortiment. Razlike v pridelku so predvsem zaradi zgoraj navedenih vzrokov, največje razlike so zaradi različne oskrbe nasada.

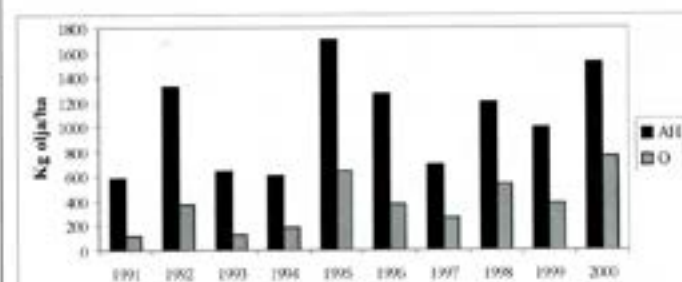
Večina omenjenih nasadov (razen R in M) sodijo med boljše nasade! Povprečno stanje na terenu je bistveno slabše!

Kako velika nevarnost je pozeba?

Za nekatere oljčnike različnih starosti imamo podatke o pridelku za več let.

Za oljčnika AH in O sajena 1982 imamo podatke o pridelku olja od leta 1991 do 2000.

Slika 6: Grafični prikaz pridelkov olja na ha v oljčniku AH in O v letih 1991 do 2000

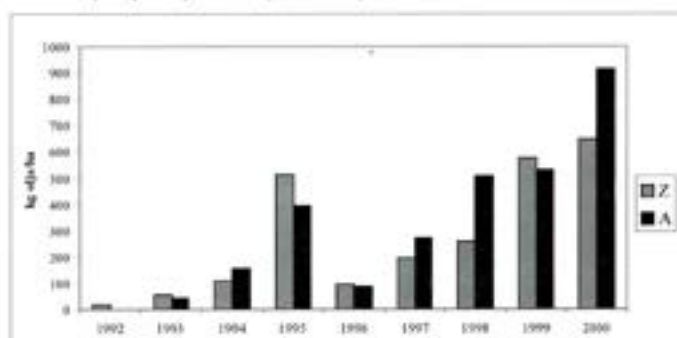

Decembra 1996 smo imeli pozebo, ki je vplivala na pridelek v letu 1997 in nekoliko še v letu 1998. Vendar ta padec pridelka v teh dveh nasadih ni izrazil. Vzrokov nižjih pridelkov v letu 1993 in 1994 ne poznamo dovolj dobro. Oljkarja navajata sledeče možnosti: manjša pozeba leta 1994, slabo vreme v času cvetenja. V oljčniku AH je bilo v zadnjih desetih letih pridelano 10 518 kg olja na ha (povprečno 1 051 kg/ha), v oljčniku O pa 3 751 kg na ha (povprečno 375 kg /ha). Razlika v pridelkih je predvsem zaradi razlik v rodnem volumnu. V teh dveh rodni oljčnikih je pozeba povzročila izpad pridelka, vendar ne vpliva bistveno na povprečni pridelek zadnjih deset let. Vzrok za razliko v količinah pridelka pa je v različni oskrbi nasada!

In kako je pozeba vplivala na pridelke v mlajših nasadih?

Za oljčnika A in Z sajena leta 1989 imamo podatke o pridelku olja od leta 1992 do 2000.

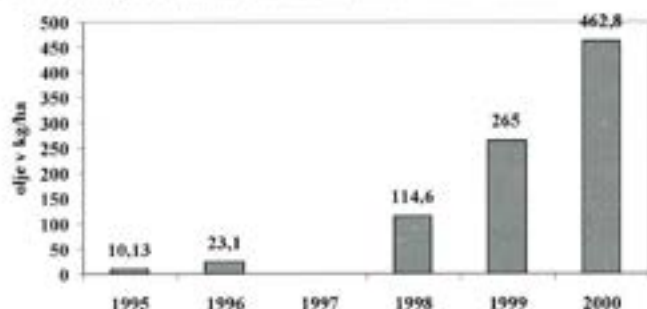
Slika 7: Grafični prikaz pridelkov olja na ha v oljčniku Z in A v letih 1992 do 2000

Oba nasada sta že zgodaj zarodila. Leta 1996 je bil pridelek zelo nizek, ker je pred obiranjem padla zelo močna toča. Po oceni bi naj bil pridelek višji kot leta 1995. Pozeba konec leta 1996 je prizadela pridelek v letu 1997 in tudi še v letu 1998. Izpad v letu 1997 ni izrazit zaradi šibke rezi takoj po pozebi. Zaradi take rezi je bila počasnejša obnova, ki je vzrok slabšemu naraščanju pridelka.

Za oljčnik S, ki je bil posajen leta 1993 imamo podatke o pridelku od začetka rodnosti leta 1995 do leta 2000.

Slika 8: Grafični prikaz pridelkov olja na ha v oljčniku S v letih 1995 do 2000

Čeprav je bil leta 1997 popoln izpad pridelka iz grafa lahko razberemo, da so se pridelki nato vsako leto povečevali kot je običajno v mladih nasadih. Zaradi pozebe je prišlo do zamika rodnosti za eno leto.

V zelo mladih nasadih eno, dve in triletnih je škoda zaradi pozebe bila veliko bolj neprijetna. Enoletni nasadi so se morali skoraj v celoti posaditi na novo. Ker ni bilo dovolj sadik sorte istrske belice pa so jih dosajevali tudi leta 1998. Zato so ti nasadi neizenačeni. V dve in triletnih nasadih je bilo tudi veliko izpadov, predvsem pa je moteča zelo velika neizenačenost zaradi različne rasti in večkratnega dosajevanja.

Do največjih razlik pri prizadetosti zaradi pozebe leta 1996 je prišlo zaradi različne starosti dreves: V enako starih nasadih pa zaradi različne oskrbe dreves in ne zaradi lege.

Iz vseh zgoraj navedenih podatkov lahko zaključimo, da je pozeba največja nevarnost mladih nasadov, v rodnih nasadih pa ne vpliva bistveno na povprečni pridelek.

Kaj pa škode zaradi suše?

Suše so pri nas pogoste, vendar je oljka sredozemsko drevo in je prilagojeno na skromne količine vode. Suša v letu 2000 je bila zelo izrazita tudi v septembru. Tudi starejši oljkarji tako žalostnega videza dreves ne pomnijo. Plodovi so bili oveneli, ponekod so tudi že odpadali. Listi so bili zviti, zamolkele barve. Resnično smo imeli razlog za veliko zaskrbljenost. Le zelo stara drevesa so imela še običajen videz. Po težko pričakovanem dežju pa so oljke spet čudežno oživele. Sledilo je obilo deževnega in oblačnega vremena. In vse skupaj je pripomoglo k slabim izplnom. Ker pa smo imeli zelo dober nastavek so pridelki olja leta 2000 dobri, celo nadpovprečni. V dobro pognojenih in oskrbovanih nasadih so tudi prirastki primerni. Lahko smo hvaležni našim oljčnim drevesom, ki prekašajo v prilagojenosti na sušo vse pri nas gojene kmetijske rastline.

Možnosti povečanja pridelkov

Vzpodbudna je ugotovitev, da naravni dejavniki bistveno ne vplivajo na nizke pridelke v naših oljčnikih. Vzroki nizkih pridelkov so zaradi našega slabega in premalo strokovnega dela. To pa lahko spremenimo!

Na srečo je oljka drevo, ki se zelo hvaležno odzove na naše ukrepe. Vseh napak v naših oljčnikih ne moremo odpraviti; npr. napačna zasnova nasada bo ostala vso življenjsko dobo oljčnika. Delno (včasih v celoti) lahko rešimo odvodnjo.

Zato je potrebno pri napravi novih oljčnikov zelo skrbno načrtovati zasnovi nasada in kvalitetno izvesti agromelioracijo in sajenje. Dobra oskrba mladega nasada omogoča hiter vstop v rodnost.

Predvsem s primerno rezjo in gnojenjem v obstoječih nasadih pa lahko v nekaj letih nekajkratno povečamo pridelek!

Oljka res preživi tudi pri slabem gospodarju in starejše drevo oljke tudi, če jo gospodar zapusti. Dobre pridelke in ekonomiko pridelovanja pa nam zagotavlja le dobra zasnova in oskrba nasadov. Napake niso samo zaradi premajhne pridnosti, ampak v veliki meri zaradi nestrokovnega dela: npr. okopavanje sadik v nepravem času v jeseni, nepravilna rez, gnojenje s svežim hlevskim gnojem... **Delati bolje ne pomeni več delati, temveč delati vse potrebno v pravem času.**

Strokoven pristop nam omogoči, da pridelamo liter olja z najmanj dela in tudi stroškov.

Oljka in naše naravne danosti nam dajejo možnost, da povečamo (morda podvojimo) povprečen pridelek v naših oljčnikih. Bomo naredili vse potrebno ali bo oljka za nas še vedno »drevo, ki ne rabi dosti dela«?

Ta kratke:

Predelava - subvencije

- Izvedeli smo, da imajo hrvaški pridelovalci vrnjeno predelavo s strani države v višini, ki je za 25% višja od dejansko plačane predelave.
- Za pripravo 1 ha novih oljčnikov dobijo nepovratnih sredstev v višini 5000 DEM.
- vse oljarne so vnešene v register in kontrolirane

MBM

4. festival vin

Udeležili smo se 4. festivala vin, ki je potekal v Ljubljani v času od 22.11. do 24.11.2002. Predstavili smo društvo, projekt Oleum nostrum, oljčno olje letnika 2001 in imeli predavanja o oljčnem olju in degustacijo. (slika!)

Predstavitve v Ljubljani so vodili: Božena Gec, Saša Ožbolt, Darko Sedmak, Vasja Bandelj, Robert Kocjančič in Bučar-Miklavčič Milena; s strani UO Dosija pa Alojz Zorko

MBM

Ocenjevanje oljčnega olja letnik 2001

Vsi pridelovalci - člani DOSI-ja, ki želijo sodelovati v ocenjevanju oljčnega olja letnika 2001, lahko oddajo največ po dva različna lastna vzorca oljčnega olja NAJKASNEJE DO 20. APRILA na sedežu LABS-a v Zelene ulici 8, v Izoli.

Ob oddaji vzorca v zaprti steklenici po najmanj 1L je potrebno izpolniti obrazec s podatki:

Ime in priimek pridelovalca

Natančen naslov

Legla nasada

Sortiment oddanega olja

Datum obiranja

Način shranjevanja plodov

Datum predelave in oljarna

Način shranjevanja oljčnega olja

Opredelitev senzorične lastnosti olja: pikantno ali nežno

Pridelovalec mora ob oddaji vzorca plačati stroške ocenjevanja v vrednosti 5.400,00 SIT v gotovini na sedežu Labsa ali pa nakazati po položnici na račun LABS d.o.o., Zelena ulica 8, 6310 IZOLA; Ž.R.: 10100-0029153151 pri Banki Koper.

Vrednost opravljene senzorne in kemijske analize je 70.000,00 in se sofinancira iz:

- projekta Oleum nostrum (plačilo degustatorjem)
- promocijskih sredstev COI-a
- obalnih občin
- raziskovalnih aplikativnih projektov ZRS-ja.

OLJKA, ALI TE POZNAM?

Vabimo osnovne šole, da se tudi letos udeležijo kviza

»OLJKA, ALI TE POZNAM?«

in do 25. aprila 2002 prijavijo tričlanske ekipe četrtošolcev na tekmovanje, ki bo predvidoma potekalo v juniju.

Prijava, naj vsebuje:

- natančen naziv in naslov osnovne šole,
- priimek in ime mentorja
- telefonsko številko mentorja
- imena treh tekmovalcev - četrtošolcev

Prijava pošljite na naslov: KGZS - Zavod GO, Center za oljkarstvo, Ulica 15. maja 17, 6000 Koper. Informacije lahko dobite pri Viljanki Vesel (telefon: 631 32 32, 041 815 302, E-mail: viljanka.vesel@siol.net)

